

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI RAHBARLARIDA AHLOQIY SIFATLARNI SHAKLLANTIRISH

*Mirzayeva Husnida Dilshodbek qizi,
Qo'qon universiteti Ta'lim muassasalarining boshqaruvi yo'nalishi magistranti*

*Qo'chqarova Feruza Maxammadqosimovna,
p.f.b.f.d. (PhD), Andijon davlat universiteti pedagogika kafedrasi professori*

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarida axloqiy sifatlarni shakllantirish masalalari yoritib berilgan. Mualliflar rahbarlarning axloqiy fazilatlarini rivojlantirish orqali ta'lim jarayonining sifati va samaradorligini oshirish muhimligini ta'kidlaydilar. Maqolada rahbarlarning axloqiy fazilatlarini, jumladan, adolat, halollik, mas'uliyat va rahm-shafqat kabi sifatlarning pedagogik jarayonga ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, axloqiy fazilatlarini shakllantirishda samarali yondashuvlar, metodik tavsiyalar va amaliyotga tatbiq etish usullari bayon etiladi. Axloqiy sifatlarning rivojlanishi rahbarlarning boshqaruv qarorlarini adolatli qabul qilishiga va ta'lim muassasasida ijobiy muhit yaratishga xizmat qilishi ko'rsatib o'tilgan. Ushbu maqola rahbarlar axloqiy fazilatlarini shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyatini ochib beradi va ularni samarali boshqaruvga yo'naltiradi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarida ahloqiy sifatlarni shakllantirish, shaxsiy rivojlanish, kasbiy rivojlanish, jamiyat bilan aloqalar.

FORMATION OF MORAL QUALITIES IN THE HEADS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

*Mirzaeva Khusnida Dilshodbek-kizi,
Master's student, Direction of Management of educational institutions, Kokand
University*

*Kuchkarova Feruza Makhammadkosimovna,
Doctor of Philosophy (PhD), Professor of the Department of Pedagogy, Andijan
State University*

Abstract. This article covers the issues of developing moral qualities in the heads of preschool educational organizations. The authors emphasize the importance of improving the quality and effectiveness of the educational process by developing moral qualities of leaders. The article analyzes the influence of moral qualities of leaders, including fairness, honesty, responsibility and compassion, on the pedagogical process. It also describes effective approaches to the development of moral qualities, methodological recommendations and methods of implementation. It is shown that the development of moral qualities helps managers make fair management decisions and creates a positive atmosphere in the educational institution. This article reveals the socio-pedagogical significance of the formation of moral qualities of leaders and directs them to effective management.

Keywords: formation of moral qualities in the leaders of preschool educational organizations, personal development, professional development, relations with society.

ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ У РУКОВОДИТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Мирзаева Хуснида Дилишодбек-кызы,
Магистрант направления «Менеджмент образовательных учреждений»
Кокандского Университета

Кучкарова Феруза Махаммадкосимовна,
д.ф.п.н. (PhD), профессор кафедры педагогики Андиганского
государственного университета

Аннотация: В данной статье освещаются вопросы формирования нравственных качеств у руководителей дошкольных образовательных организаций. Авторы подчеркивают важность повышения качества и эффективности образовательного процесса за счет развития моральных качеств лидеров. В статье анализируется влияние моральных качеств лидеров, в том числе справедливости, честности, ответственности и сострадания, на педагогический процесс. Также описаны эффективные подходы к формированию нравственных качеств, методические рекомендации и способы реализации. Показано, что развитие моральных качеств помогает руководителям принимать справедливые управленческие решения и создает положительную атмосферу в образовательном учреждении. Данная статья раскрывает социально-педагогическую значимость формирования моральных качеств лидеров и направляет их на эффективное управление.

Ключевые слова: формирование нравственных качеств у руководителей дошкольных образовательных организаций, личностное развитие, профессиональное развитие, отношения с обществом.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyevning “Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz” asarida yoshlarga zamonaviy bilim berish, mustahkam pozitsiyaga ega bo‘lgan yoshlarni tarbiyalash lozimligi, ularni ma’naviy ma’rifiy sohadagi ishlarni susaytirmay yangi bosqichga ko‘tarish zarurligi ta’kidlandi [1].

Demokratik jamiyat va bozor iqtisodiyoti sharoitida shaxs, ish beruvchi va davlat manfaatlari tez-tez to‘qnash kelganda, bo‘lajak mutaxassislar tanqidiy fikr yuritadilar. Muhit, an’analar va tajribalarni birlashtirishga, ta’sir qilishga qodir mamlakat va jamiyat taraqqiyotiga yo‘naltirilgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning borishi va natijalari to‘g‘risida. Ahloqiy sifat ko‘nikmalariga ega bo‘lish ularni amaliy ishlarga tayyorlaydi va hayotdagi o‘zgarishlarni taxmin qilish va hisobga olish qobiliyati iqtisod, texnologiya va ishlab chiqarishni boshqarishdagi o‘zgarishlarda ko‘rinadi.

Ta’lim tizimining ma’naviy-axloqiy mazmunini yanada kuchaytirish, o‘quvchi yoshlarning qalbi va ongiga milliy istiqlol g‘oyasini, xalqimizning yuksak ma’naviyati va insonparvarlik an’analariga sadoqat tuyg‘usini chuqur singdirish, biz uchun mutlaqo yot va begona bo‘lgan g‘oyalarga nisbatan ularda mustahkam immunitet va tanqidiy munosabatni shakllantirishda tarixiy ma’lumotlardan o‘z o‘rnida foydalanish bizningcha maqsadga muvofiq.

«Agar lochin oyog‘ini oltin zanjir bilan bog‘lansa, - deya yozilgan edi «Navro‘znoma» asarida-u ovda jasur va shiddatkor bo‘ladi» [2]. Nega biz yoshlar o‘zimizning shaxsiy fazilatlar omborimizni oltinga teng insoniy hislatlar bilan to‘ldirmaymiz, toki ular hayot deb atalgan mardu maydonda g‘alabaga erishishimizga yordam bersin. Odatda, borlaridan ham unumli foydalanmaymiz. Ijобiy hislatlar yong‘in xavfsizligi burchagida

doimiy turadigan o't o'chirgich uskunasi emaski, faqat eng so'nggi lahzada undan foydalangani. Ular qushga qanot, vertolyotga parraklar misoli insonga hamisha zarur.

Tarbiyaviy axloqiy sifatlar to'g'risida shuni tavsiya etgan bo'lardikki, yoshlar uni ongiga «mixlab olib», ular ustidan xo'jayin bo'lsin. Inson ongi hamisha sub'ektiv mohiyatga egadir[3]. XX asr boshlarida g'arbda bir kecha kunduzda qanday qilib 24 soat yashash mumkinligi haqida bosh qotirilgan. Zamon shiddati kosmik kemalaru yorug'lik tezligi kabi jadal rivojlanayotganda, vaqtimizni ijtimoiy tarmoqning turli foydasiz shov-shuvlaru-yu, mobil telefonning «mo'jiza»lariga sarflasak... Achinarlisi shundagi ijtimoiy tarmoqlardagi salbiy videolavhalar, fotosuratlar va yozuvlarga yoshlar ona o'rdak ketidan jo'jalari misol birin-ketin hech qanday e'tirozsiz ergashmoqda.

Inson har qanday sohada bo'lishidan qat'i nazar shijoat va g'ayrat bilan harakat qilmog'i lozim. Shu o'rinda buyuk alloma az - Zamaxshariy hazratlarining «Niyat qilingan ishlar pishmagan go'sht misoli binobarin har qanday ishni komil niyat-u, qattiq ixlos bilan qilish lozim», - degan fikrlari bizni o'ylashga, mulohaza chiqarishga undaydi[4]. Komillikka erishishga yo'l - bu go'yo sayohatga chiqishga o'xshaydi. Xazinalar orolini topish uchun albatta yo'nalish xartasi tuzilishi zarur, qayoqqa borishini bilmagan o'spirin yo'ldan adashishi hech gap emas. Bu borada biz ustozmurabbiylar o'rni beqiyosdir.

Muallim kim deya so'ralganda turli xil ta'rif va tasriflar aytiladi. Ustoz- bu huddi iyul oyi bug'doyzorga to'plangan chumchuqlar kabi doim o'quvchi e'tiborida bo'lishga loyiq pedagog. Bu go'zal ta'rifga mos har bir ustozmurabbiylar ta'lim jarayonida zamonaviy bilimlar berish chog'ida milliylik, xalqimizga muhabbat tuyg'ularini yanada oshirishda axloqiy sifatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan ishlarni bajarishi lozim, deb bilamiz.

«Navro'znoma» asarida hikoyat qilinishicha, «No'shirinravon Bobak Orizdan so'radilar: Jangovar odamlardan qaysi biri mashhurroq?» U javob berdi: «O'q va yoy sohiblari», - dedi va ma'nosini tushuntirdi. «Ular shunday bo'lishlari kerakki, butun badanlari yurak, yurakning hammasi - qo'l, qo'llari - yoy va butun yoylari - o'q»[5] bo'lishi kerak deydi. Biz bu satrlarni bugungi kunga moslab, yoshlar shunday bo'lishlari yuraklari - mehr - muhabbatga to'lib huddi qo'llari kabi kuchli va baquvvat, paylari yoy kabi ravon va mustahkam, o'qlari huddi aqlday to'g'ri va muvofiq bo'lishi kerak. Bilim va tarbiya olish jarayonida har jihatga alohida e'tibor, diqqat bilan yondashishi lozim. Ma'lumotni suvga yozgan kabi eslab qolish yaxshi emasligini tushunishi talab etiladi.

Ahloqiy sifat va ularning psixologiyasini o'zgartirishga, bozor iqtisodiyotiga moslashishga, ishbilarmonlik qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi va kasbiy malakani rivojlantiradi. Ahloqiy sifatni shakllantirish fikrlash, mutaxassisligidan qat'i nazar, zamonaviy rahbarlar uchun zarur, lekin menejerlar uchun ayniqsa muhimdir; o'qituvchilar, psixologlar, siyosatshunoslar, shifokorlar, marketologlar, muhandislar, chunki ularning kasbiy faoliyati sohasida muhim ahamiyatga ega. Fikrlash samarali yechimlarni ishlab chiqishga hissa qo'shadi, Masalan, g'oyalar va yangi texnologiyalarni yaratish. Shuning uchun, kelajakda ta'limning ustuvor vazifalari, bizningcha, rivojlanishdir konstruktiv ahloq va o'z-o'zini ahloqiy sifatlarini rivojlantirib, samarali vosita sifatida fikrlash, o'z-o'zini bilish va voqelik hodisalarini baholash.

Z.Freyd izdoshlari (Frankfurt maktabi, Adorno, Fromm) hokimiyatga intiluvchi va avtoritor xususiyatlarni yoqlovchi alohida shaxslarning turini aniqlanadi. Bu turdagi shaxslar nosog'lom jamiyatlarda shakllanadi va ommaviy hadiksirash va asabiylik, tushkun holatlarga sabab bo'ladi. Bu turdagi liderlar rahbar darajasiga erishsa, o'z hukumronligini xodimlarga majburiy o'tkazish, ularning xuquqlarini buzishga harakat qiladi[6].

Insoning lider bo'lishga intilishiga nima majbur qiladi? Liderlarning vujudga kelish mexanizmi, xususiyatlari va yo'nalishlarining sub'ektiv jihatlari Z. Freydning psixoanalitik nazariyasi aniqlik kiritadi. Uning nuqtai nazariga ko'ra, liderlik asosida

ongsiz ravishdagi hissiyotlarga berilish yotadi. Insonda rahbarlik va liderlik mavqeiga ega bo'lish o'zini noqulay sezish, ojizlik va uquvsizlik kabi holatlarni yengishga imkon beradi.

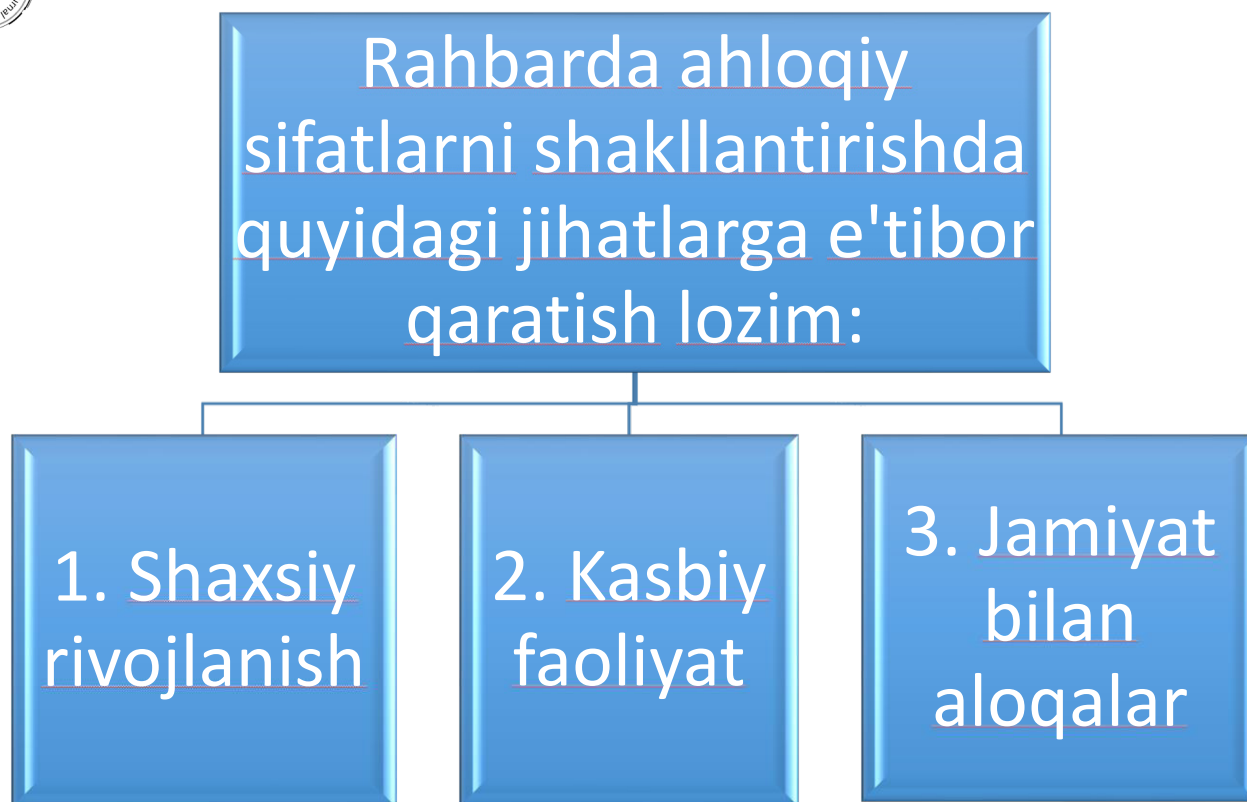
Maktabgacha ta'lim muassasalari, mamlakatimizning rivojlanishida katta ahamiyatga ega bo'lgan muhim bo'g'in hisoblanadi. Bu muassasalar rahbarlar va o'qituvchilar orqali o'quvchilarga bilim va ma'rifatni olib boradilar. Rahbarlar o'quvchilarga maslahat berish, ularni yaxshi tarbiyalash va ularning ahloqiy sifatlarini shakllantirishda katta vazifalarga ega. Bu esa, rahbarlarning ahloqiy sifatlarini shakllantirish strategiyasini kritik ahamiyatga ega qiladi.

Ahloqiy sifatlar, insonning o'zida yashaydigan qadriyatlar, qarashlar va xulqiy xususiyatlaridir. Rahbarlar uchun ahloqiy sifatlar, o'quvchilar bilan munosabatlarda yaxshi munosabat va tajribaga ega bo'lish, sabr, adolat va insafni o'rganish, o'quvchilarga qo'llash va ularni kengaytirishga yordam berishni o'z ichiga oladi. Ahloqiy sifatlar, rahbarlarga o'quvchilar bilan o'rtasida sog'liqni saqlash, o'qitish jarayonini yaxshilash, va o'quvchilarning shaxsiy va jamiyatiy rivojlanishiga yordam berishda katta o'rin egallaydi.

Rahbarlar uchun ahloqiy sifatlarini shakllantirish strategiyasi, ularning o'quvchilarga yaxshi namoyon bo'lishi, ular bilan o'rtasida sog'liqni saqlash, va o'quvchilarning ma'naviy va intellektual rivojlanishiga yordam berishni maqsad qilishi kerak. Bu strategiya, rahbarlarga o'quvchilar bilan o'rtasida ishonch va qabul qilishni kuchaytirish, ularning o'zlariga ishonch ko'rsatish va ularning o'zlarini o'zlashtirishini o'rgatishga yordam beradi.

Ahloqiy sifatlarini shakllantirish strategiyasining bir qismi, rahbarlarga o'quvchilarga qarshi adolat va insofni o'rganishni ta'lim etishdir. Adolat va insof, rahbarlar va o'qituvchilar uchun katta sifatlar hisoblanadi, chunki bu sifatlar o'quvchilarni barobardoshligi va insongina munosabatlarni ta'minlashga yordam beradi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarida ahloqiy sifatlarini shakllantirish juda muhim masala. Chunki rahbarning shaxsiy fazilatlarini jamoaga, xodimlarga va eng muhimi, tarbiyalanuvchilarga bevosita ta'sir qiladi.

1. Shaxsiy rivojlanish:

Doimiy o'z-o'zini tarbiyalash: Rahbar o'z ustida tinimsiz ishlashi, kamchiliklarini bartaraf etishga va ijobiy fazilatlarini yanada rivojlantirishga intilishi kerak.

Axloqiy bilimlarni oshirish: Rahbar axloq, etika, pedagogika, psixologiya sohalaridagi bilimlarini muntazam ravishda boyitib borishi lozim.

Ijobiy muhit yaratish: Rahbar o'zini o'rab turgan muhitga ham e'tibor qaratishi, ijobiy fikrlaydigan, axloqiy qadriyatlarga ega insonlar bilan muloqotda bo'lishi maqsadga muvofiq.

2. Kasbiy faoliyat:

O'rnak bo'lish: Rahbar o'zining xatti-harakati, so'zlari va qarorlari bilan xodimlar va tarbiyalanuvchilarga o'rnak bo'lishi, ularni to'g'rilikka, adolatga, xushmuomalalikka o'rgatishi kerak.

Adolatli munosabat: Rahbar barchaga nisbatan adolatli bo'lishi, hech kimni ajratmasligi, xolis va hosiyatli bo'lishi lozim.

Mas'uliyatli qarorlar qabul qilish: Rahbar har bir qarorni qabul qilishda uning oqibatlarini puxta o'ylab ko'rishi, jamoa manfaatlarini hamda axloqiy me'yorlarni ustuvor deb bilishi kerak.

3. Jamiyat bilan aloqalar:

Ota-onalar bilan hamkorlik: Rahbar ota-onalar bilan yaqin aloqada bo'lishi, ularning fikrlarini tinglashi va birgalikda tarbiya masalalarini hal qilishga intilishi kerak.

Ijtimoiy faollik: Rahbar jamiyat hayotida faol ishtirok etishi, o'zining bilim va tajribasini boshqalar bilan baham ko'rishi, atrofdagilarga ijobiy ta'sir o'tkazishga harakat qilishi maqsadga muvofiq.

Xulosa qilib aytish mumkinki, rahbarning ahloqiy qiyofasi qanchalik yuksak bo'lsa, u boshqalarga shunchalik ijobiy ta'sir ko'rsatadi va jamiyatimizda sog'lom muhitni

shakllantirishga hissa qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati:

Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. –T.: O‘zbekiston, 2017. – 488 b.

Umar Xayyom. Navro‘znoma. - T.: «Mehnat», 1990. -23-b.

Tolipov O‘.Q., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – T.: «Fan», 2006. 99-b.

Abu-l Qosim Mahmud ibn Umar az-Zamaxshariy. Nozik iboralar. - T.: «Kamalak», 1992, 51-b.

Umar Xayyom. Navro‘znoma. – T.: «Mehnat», 1990. - 37-b

Формичев И.А, Исследование систем управления. Учебник. -М.: Издательско-торговая корпорация “Дашков и К”, 2013 -348 с.